

Міністерство освіти і науки України

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Запорізький національний університет

Міжрегіональна академія управління персоналом

Одеський інститут міжрегіональної академії
управління персоналом

Національна академія національної гвардії України

Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Національний авіаційний університет

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Бердянський державний педагогічний університет

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ІННОВАЦІЇ В ГАЛУЗІ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

Збірник матеріалів

I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

(24 листопада 2021 р.)

Мелітополь, 2021

УДК: 001.895 : 303.01

Т 13

Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.) / ТДАТУ: ред. кол. Ломейко О. П., Єременко О. А., Михайлов В. В [та ін.]. Частина 2. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. 558 с.

У збірнику представлені матеріали учасників I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: «Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук», яка відбулася 24 листопада 2021 року. У збірнику висвітлені результати наукових досліджень здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, дослідників та практиків закладів вищої освіти.

Матеріали видані в авторській редакції. Відповідальність за зміст наданих матеріалів, точність наведених даних та відповідність принципам академічної доброчесності несуть автори.

Редакційна колегія: *Ломейко О. П.*, к. т. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи, виконуючий обов'язки ректора Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного; *Єременко О. А.*, д. с.-г. н., професор, проректор з наукової роботи Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного; *Тараненко Г. Г.*, к. пед. н., доцент, голова метод. комісії ННІ ЗУП, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук; *Михайлов В. В.*, к. і. н., зав. кафедри суспільно-гуманітарних наук; *Адамович А. Є.*, к. філол. н., доцент, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук; *Поправко О. В.*, к. ф. н., доцент, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук.

Адреси для листування:

72310, Україна, Запорізька обл., м. Мелітополь, пр. Б. Хмельницького, 18

E-mail: konferenssgn@ukr.net

Сайт конференції: <http://www.tsatu.edu.ua/shn/mizhnarodna-konferencija/>

© Автори тез, включені до збірника, 2021

© Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, 2021

Ольга Поправко

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Таврійський державний педагогічний університет
імені Дмитра Моторного*

Світлана Дяченко

*вчитель української мови і літератури, художньої культури,
лицей №10 Мелітопольської міської ради Запорізької області
(м. Мелітополь)*

КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Соціокультурне середовище – це конкретний, безпосередньо даний соціальний простір, у якому особистість активно включається в культурні зв'язки суспільства. Його специфічною рисою є те, що він завжди протистоїть індивіду і перебуває в певній опозиції до його саморозвитку, оскільки саме в ньому (середовищі) проявляються всі суспільні протиріччя. Опозиція ця має різний характер і відрізняється формами: вона може бути непрямю і малопомітною, може маскуватися і приймати абсурдні форми, проте вона завжди стимулює потребу кожного члена спільноти зберігати свою індивідуальність та суверенність свого буття і водночас стимулює його постійну активність [3, с. 154].

Одним з елементів соціокультурного є освітнє середовище – це зона взаємодії освітніх систем, їх елементів, освітнього матеріалу й суб'єктів освітніх процесів (зокрема, здобувачів освіти). Треба відмітити складноструктурованість освітнього середовища, що включає кілька рівнів – від державного та регіонального до освітнього середовища конкретного закладу освіти. Воно формується у процесі взаємодії нових освітніх комплексів-систем, інноваційних та традиційних моделей, складних систем стандартів освіти, складно інтегрованого змісту освітніх програм та навчальних планів, високотехнологічних освітніх засобів та освітнього матеріалу і, головне, нової якості взаємовідносин, діалогічного спілкування між суб'єктами освіти: здобувачами, педагогами, суспільством.

В останнє десятиліття намітилась тенденція створення тотального освітнього простору без умовностей і прив'язок до державних та інших систем. Сформувалась думка, що чим більше здобувач освіти відкритий у процесі прийняття знань, тим продуктивнішим буде результат. Існує так зване тотальне освітнє середовище, що дозволяє здобувачеві переміщатися незалежно від політичних кордонів. Водночас, як свідчить досвід останніх десятиліть, ці широкі можливості призводять до дещо несподіваних результатів.

Занурюючись у різні системи освіти, навіть у найбільш уніфіковану Болонську систему єдиного європейського простору вищої освіти, індивід так чи інакше змушений стикатися з супутніми процесами навчання – комунікативними, дискурсивними, культурними практиками, елементами культури повсякденності, що виступають двостороннім фільтром: як з боку здобувача, так і з боку того, хто його приймає.

Невід’ємною складовою освіти в цілому і освітнього середовища зокрема є культура. Культура, у широкому розумінні цього поняття, – це простір взаємодії різних людей, їхніх ментальностей, а також звичаїв, вірувань, традицій різних поколінь. Ядром культури виступає суспільна свідомість, під впливом якої окремих індивід розширює межі власного існування з «життєвим світом», стверджує своє суб’єктивне начало. Культура як форма вираження суспільної свідомості спрямована на пошук більш повної відповіді на свої ментальні й культурні потреби, а як самостійний надіндивідуальний феномен буття виступає невичерпним джерелом задоволення потреб як окремого індивіда, так і групи в осмисленні й упорядкуванні свого існування. Таким чином, культура, з одного боку, може виступати засобом, що забезпечує механізм адаптації індивіда в соціумі, а, з іншого, визначає світогляд народу. Сутнісним ядром культури є традиційні (історично сформовані) ідеї, насамперед ті, яким приписується особлива цінність. Культурні системи можна розглядати, з одного боку, як результати діяльності людей, з іншого – як її регулятори [1, с. 135].

У науковій літературі поняття культурного середовища найчастіше вживають відносно до конкретного закладу освіти, під яким розуміється простір культурного розвитку особистості здобувача освіти у суспільстві, що відображає у собі основні параметри середовища (відносини, цінності, символи, речі, предмети). Ми розділяємо таку позицію, адже накопичення знання та інформації здійснюється через призму поняття культури, тобто формується сприйняття освіти як «культурного процесу, що здійснюється в культуроподібному освітньому середовищі, всі компоненти якого наповнені людським змістом, слугують людині, яка вільно проявляє свою індивідуальність і здатна до культурного саморозвитку та самовипередження у світі культурних цінностей» [2, с. 59]. Накопичення знань та інформації здійснюється і завдяки ментальним компонентам, які являють собою глибинний рівень свідомості, що включає, у тому числі, і несвідоме, нерозчленовану стійку сукупність установок і схильностей індивіда або соціальної групи сприймати світ і себе у світі певним чином. Відомо, що ментальність формується залежно від традицій культури, соціальних структур та всього середовища життєдіяльності людини, водночас впливаючи на їх формування. Але, на нашу думку, важливіше відзначити синкретичність, переплетеність раціональних та ірраціональних факторів ментальності, які створюють основу для сприйняття будь-якої інформаційної, освітньої дії. У такій ситуації визначальну роль у процесі здобуття освіти починає відігравати специфічний культурний, ментальний компонент, який виявляється органічно вписаним у структуру освітнього простору загалом та освітнього середовища зокрема.

Освітнє середовище постає як цілісний, синкретичний простір, до якого всеціло залучений здобувач. Це повний стан відданості, розчиненості у процесі, який не членується у свідомості здобувача освіти на окремі операції (лекції, практичні заняття, колоквиуми і т. п.), а сприймається як природний континуум. Освітнє середовище захоплює здобувача і це занурення в освітнє середовище виявляється одним з основних елементів ступеня засвоєння матеріалу, адже як би ми не намагались спиратись тільки на раціональне начало в отриманні знання, засвоєння його проходить крізь ментальні конструкції.

Принцип організації сучасного освітнього процесу – це насамперед принцип єдності освіти, життя, професійної діяльності; і стійку єдність створює саме освітнє середовище. Воно включає всі елементи культури, які створює освітній процес, – від міжпоколіневих комунікацій учасників цього процесу до підбору прикладів для тестування. Навіть якщо здобувач освіти не прагне цього і хоче перебувати ніби поза ментальними конструкціями, йому все одно доводиться їх вбирати, щоб отримати бажаний результат освітнього процесу.

Треба відзначити, що культурне середовище закладу освіти значно залежить від культурного середовища регіону. У кожному регіоні складаються певні умови суспільного життя, формується його ставлення до проблем та потреб сфер культури та освіти. Трансформації в цій сфері можуть сприяти становленню іншого культурного типу освіти, іншого культурного життя закладу освіти. У якості такого базового середовища виступає єдиний освітній простір – «місце», де суб'єктивно задаються різноманітні відносини і зв'язки, де здійснюється діяльність різних систем (державних, громадських та змішаних) щодо розвитку індивіда та його соціалізації. Крім того, можемо говорити і про внутрішньо сформований, індивідуальний освітній простір, становлення якого відбувається у досвіді кожного індивіду.

Розуміння освітнього середовища як складної і багаторівневої просторової організації і самоорганізації освітнього середовища допомагає поєднати емпіричне уявлення освітнього закладу і його як системи. Для соціально-орієнтованої концепції освіти це має вирішальне значення, оскільки дозволяє:

- особистості самовизначатися у різноманітних сферах діяльності та у взаємодії з різними спільнотами;
- педагогічному складу створювати умови для соціалізації здобувачів освіти у широкому соціальному та культурному контексті;
- суспільству (як замовнику) брати активну участь у створенні широкого діапазону різноманітних освітніх послуг;
- адміністрації приймати управлінські рішення з орієнтацією на різноманітність освітніх інтересів та умов.

Отже, заклад освіти ми можемо розглядати як складову частину єдиного освітнього простору, що покликаний сформувати всередині своєрідне «силове поле», соціально-виховний простір, який активно формує зовнішнє соціокультурне середовище, що забезпечує соціальне самовизначення та цілісний розвиток особистості за допомогою організації її різних видів діяльності – пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, комунікативної, творчої, дозвіллевої та ін.

Список використаних джерел

1. Гавеля О. М. Особливості культурної самоідентифікації обдарованої особистості. *Культура і сучасність* : альманах. К., 2011. № 1. С. 132–137
2. Пирожков В. В. Обсуждение книги академика В. С. Стёпина «Цивилизация и культура» (материалы «круглого стола»). *Вопросы философии*. 2014. № 1. URL: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=877&Itemid=52
3. Тараненко Г. Г., Поправко О. В. Імплементация тренінгових технологій в освітній процес закладу вищої освіти як умова особистісного та професійного зростання майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74, Т. 3. С. 153–158.